

Освітній процес у відомчих навчальних закладах цивільного захисту з використанням дистанційного навчання може здійснюватись при застосуванні різних форм навчання у виді експерименту. Підвищення кваліфікації і професійна перепідготовка фахівців цивільного захисту в навчальних закладах системи МНС проводиться з відривом від служби, без відриву від служби, з частковим відривом від служби і по індивідуальними формами навчання. Навчальні заклади МНС можуть здійснювати навчальний процес як самостійно, так і через мережу своїх відособлених структурних підрозділів.

Дистанційне навчання сьогодні набуває все більшого поширення і розвитку, користується популярністю. Вважаємо за необхідне, щоб кожний навчальний заклад МНС України намагався створити свій сайт і свою систему дистанційного навчання, здійснював розробку дидактичного забезпечення дистанційного навчання: створення електронних курсів, підручників, навчальних посібників – тобто інформаційного забезпечення системи навчання, його методів, форм та підготовку тьютерів, або педагогів-координаторів. Все це буде сприяти активному впровадженню цього виду навчання в систему підготовки спеціалістів для служби цивільного захисту України.

Не зважаючи на складність, дистанційне навчання має далеке минуле, міцне сучасне і велике майбутнє. Це бажання і вимога сучасності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс: Навчальний посібник. 3-тє видання / В. М. Кухаренко, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротинко // за редакцією В. М. Кухаренка. – Харків: НТУ „ХПІ”, „Торсінг”, 2002. – 320 с.
2. Holmberg, Berjje. Theory and Practice of Distant Education London, New York Routledge, 1994, p2-3.
3. Дистанционное обучение: Учебный процесс / под редакцией Е.С. Полат. – М. : 1998. – №4. – 326 с.
4. Шуневич Б. І. Дистанційне навчання в системі вищої освіти Європи та Північної Америки / Б. І. Шуневич // [Монографія] (за ред. О.В. Грицаюка). – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – 365 с.

А.Н. Парубок, к. пед. н., О.М. Мартын, к.экон.н., О.В. Миллер

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ ГРАЖДАНСКОЙ ОБОРОНЫ

Дистанционное обучение приобретает значительную актуальность в образовательной деятельности МЧС. В статье рассмотрены методы, элементы, психолого-образовательные особенности и преимущества дистанционного образования, а также намечены направления внедрения в учебный процесс современных технологий дистанционного обучения.

Ключевые слова: дистанционное обучение, образовательная деятельность МЧС, компьютерные технологии дистанционного образования.

О.М. Parubok, Candidate of Science (Pedagogy), О.М. Martyn, Candidate of Science (Economics), О.В. Miller

MODERN COMPUTER TECHNOLOGIES OF DISTANCE LEARNING IN PREPARATION OF CIVIL DEFENSE SPECIALISTS

Distance learning becomes the most active in the education of MES. The methods, elements, psychologic-educational peculiarities and advantages of the distance learning were considered. The adoption of computer technologies into the distance learning process is analyzed in the article.

Key words: distance learning, education of MES, computer technologies of the education process.

А.І. Харчук (Львівський державний університет безпеки життєдіяльності)

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ МНС УКРАЇНИ

У статті розглядається питання реалізації міжпредметних зв'язків в процесі навчання та практичної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту. Висвітлені питання впровадження міжпредметних зв'язків при вивченні загальноосвітніх та спеціальних дисциплін з курсантами та студентами вищих навчальних закладів МНС України

Ключові слова: МНС України, міжпредметні зв'язки, практична підготовка.

Постановка проблеми. Серед основних тенденцій щодо покращення функціонування системи МНС України передбачається підготовка фахівців усіх рівнів, здатних творчо мислити, пізнавати об'єктивні закони й закономірності природи і суспільства через самостійне конструювання і вирішення навчально-наукових завдань та проблем, керувати особовим складом в складних умовах надзвичайних ситуацій. Це потребує від фахівців МНС вагомих знань та умінь щодо запобігання виникнення та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Сучасні педагогічні технології є тим засобом, що, на нашу думку, ефективно допомагають сформувати творчий потенціал фахівців МНС України, підвищити якість їх підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Жодна з професій не вимагає такої ширини знань, такої поінформованості, як професія рятувальника. Одним із основних засобів вирішення цієї проблеми є забезпечення розвитку освіти на основі використання дидактичних умов, що сприятимуть удосконаленню навчального процесу, спрямованого на формування загальноосвітніх знань, фахового світогляду, професійної орієнтації. Необхідною умовою у навчанні майбутніх рятувальників є діалектичний зв'язок загальнонаукових, загальнотехнічних та спеціальних дисциплін, навчально-виховне значення яких зростає тією мірою, якою вони використовують наукові аспекти на сучасному рівні їх функціонування.

Досягнення педагогічної науки на сучасному етапі дозволяють узагальнити, що однією з найбільш важливих дидактичних умов підвищення наукового рівня викладання основ наук та ефективності всього навчального процесу є міжпредметні зв'язки (МПЗ).

Аналіз попередніх досліджень. Проблема інтеграції навчальних дисциплін тісно пов'язана з проблемою міжпредметних зв'язків, які є першим рівнем інтеграції. У розв'язанні проблеми інтеграції знань і синкретичного сприйняття дійсності важлива роль належить встановленню і реалізації міжпредметних зв'язків. Значний вклад в розробку теорії міжпредметних зв'язків внесли К.Д. Ушинський, В.Ф. Одоєвський, Ю.К. Бабанський та ін. Відомо багато досліджень, проведених ученими у напрямку розв'язання проблеми міжпредметних зв'язків на матеріалах середньої школи, професійно-технічних закладів, технікумів, вищих навчальних закладів (О.А. Аббас-Заде, Г.І. Батуріна, В.Ф. Башарін, Н.Ф. Борисенко, В.Ф. Боярчук, М.С. Горяїнов, Р.С. Гуревич, Ю.І. Дік, І.Д. Зверев, М.М. Козяр, М.С. Коваль, Д.М. Кірюшкін, В.М. Максимова, В.Н. Федорова та ін). Основні аспекти міжпредметних зв'язків у професійній школі виділені в монографії Р.С. Гуревича [2, 68].

У своїх працях дидактики і методисти визначають міжпредметні зв'язки як дидактичну умову, підкреслюючи, що вони не тільки сприяють систематизації навчального процесу і підвищенню міцності засвоєння знань курсантів (студентів), але підсилюють їхній пізнавальний інтерес до навчання і, разом з тим, залучають до розуміння наукових понять, законів і теорій. Більшість авторів при розгляді методики міжпредметних зв'язків виявляють обґрунтовані намагання тією чи іншою мірою класифікувати ці зв'язки. Думки авторів часто

розходяться, тому що відсутній обґрунтований критерій для відокремлення видів міжпредметних зв'язків з характерними для них ознаками. Проте більшість авторів у дидактичній теорії цього питання виділяють три основні групи [6, 63]:

1. Змістовно-інформаційні за видами знань (фактичні, понятійні, теоретичні, філософські, ідеологічні).
2. Операційно - діяльнісні – за видами умінь (пізнавальні, практичні, ціннісно-орієнтовані).
3. Організаційно-методичні – за способами реалізації міжпредметних зв'язків у навчальному процесі.

Невирішеною проблемою міжпредметних зв'язків є питання взаємозв'язку між загальноосвітніми і спеціальними дисциплінами, відособленості при викладанні окремих навчальних дисциплін, узгодженості в термінології споріднених дисциплін.

Мета роботи полягає в розкритті значення і реалізації шляхів міжпредметних зв'язків у процесі підготовки фахівців МНС України.

Шляхи вирішення проблеми. Сучасний розвиток суспільства і науково-технічний прогрес вимагають не лише диференціацію різних галузей наукового пізнання, їх розрізненість, а й інтеграцію наук, необхідність органічного зв'язку між ними. Цей соціальний прогрес повинен бути відображений у навчальних програмах дисциплін, які вивчаються у вищих навчальних закладах МНС України, оскільки їх головним завданням є підготовка фахівців для служби в екстремальних ситуаціях. Проте в основі діючих навчальних планів і програм вищих навчальних закладах МНС України лежить предметна система їх побудови, заснована на відображенні розвитку окремих наук. При такому підході викладання наукових знань дається у вигляді опису, досліджень, доведень, що відносяться до окремих явищ, фактів, процесів. Така предметна система навчання дає змогу готувати фахівця з достатнім рівнем наукових знань з кожної дисципліни. Але ця система має значну дидактичну обмеженість, оскільки кожна дисципліна розкриває факти і явища навколишнього світу односторонньо, без їх взаємозв'язку. Предметна система, в певній мірі, породжує відособленість при викладанні окремих навчальних дисциплін, ускладнює формування всебічного погляду курсантів та студентів на той чи інший предмет.

Розробка оптимального комплексу документів методичного забезпечення навчального процесу, які визначають зміст і раціональне планування навчання, періодичне коректування змісту навчання з врахуванням потреб, які висувуються сучасними вимогами, будуть сприяти удосконаленню навчального процесу, підвищувати ефективність роботи вищого навчального закладу МНС, якість підготовки фахівців.

У розв'язанні проблеми інтеграції знань, у формуванні цілісного сприйняття життєвих закономірностей, природи і суспільства важлива роль належить встановленню і реалізації міжпредметних зв'язків. Міжпредметні зв'язки найлегше реалізувати при вивченні споріднених предметів. Наприклад, при викладанні дисциплін «Правознавство», «Правові основи цивільного захисту», «Розслідування пожеж» необхідно показати, що в основі нормативно-правових документів лежать реальні соціальні явища, закономірності, процеси. Викладаючи дисципліну «Економіка пожежної безпеки», необхідно показати, що в основі поставлених економічних задач спираються на об'єктивні закони економічних процесів в суспільстві і службовій діяльності, що вивчались в курсі «Економічна теорія». Викладаючи курс «Організація управління діяльністю органів та підрозділів цивільного захисту», необхідно наголошувати, що такі основні поняття, як методи, принципи, функції процесу управління є не лише предметом теоретичних понять різних навчальних дисциплін, а й лежать в основі розв'язання завдань оперативно-службової діяльності. У цьому випадку при розв'язуванні управлінських задач необхідно використовувати такі важливі поняття, як «правові аспекти управління єдиною системою цивільного захисту», «сили і засоби цивільного захисту», «надзвичайна ситуація», «потенційно-небезпечні об'єкти», «режими функціонування системи», які були висвітлені при вивченні інших споріднених дисциплін.

Інтенсифікація навчального процесу під час проведення занять з різних дисциплін повинна запобігати перевантаженню курсантів та студентів навчальним матеріалом, де значною мірою дублюється наукова інформація, що вимагає невідкладного пояснення проблеми внутрішньо-предметних і міжпредметних зв'язків. Це дозволить перетворити навчальний процес у таку діяльність курсантів і студентів, яка ліквідує механічне дублювання вже пізнаного і засвоєного навчального матеріалу, створює творчу атмосферу, викликає задоволення від навчання та приведе до емоційно-пізнавальної спрямованості особистості.

Аналізуючи проблему міжпредметних зв'язків необхідно зазначити, що у формуванні творчої особистості курсанта та студента значну роль відіграють взаємозв'язки з предметів кафедр споріднених спеціальностей. Добре налагоджені міжпредметні взаємозв'язки сприяють зменшенню періоду вузівської адаптації курсантів та студентів перших курсів. Ці кафедри повинні одночасно докласти всіх зусиль, щоб навчити курсанта та студента працювати самостійно, що дозволить їм на старших курсах опрацювати навчальний матеріал, робити свої перші наукові відкриття, тощо. Комплексне дослідження колективами кафедр питань міжпредметних зв'язків, винесення обговорення цієї проблеми на міжкафедральні засідання, семінари сприятиме активізації навчального процесу, вдосконаленню організації підготовки майбутніх фахівців та формуванню в них наукового світогляду.

Важливим шляхом реалізації міжпредметних зв'язків є виконання курсантами та студентами курсових і дипломних робіт. Виконання дипломних робіт на завершальному етапі підготовки бакалаврів, спеціалістів і магістрів дозволяє підвищити ефективність цієї підготовки шляхом реалізації міжпредметних зв'язків як в рамках споріднених предметів, так і предметів різних кафедр. При визначенні теми дипломної роботи необхідно враховувати інтереси курсантів та студентів, тематику виконаних ними курсових робіт, результати навчальної і наукової діяльності на попередніх курсах. Так, плануючи тематику дипломних робіт з професійної підготовки (організації пожежно-профілактичної роботи, управління, правового забезпечення), необхідно включати питання зі статистики та аналізу надзвичайної ситуації, які пов'язані з моделюванням надзвичайних ситуацій та їх наслідків, опрацюванням графічної інформації, базами даних.

Формування у курсантів та студентів цілісних наукових понять ускладнюється недостатньою класифікацією їх у навчальних програмах, посібниках, підручниках не лише з різних предметів, а й з однієї і тієї ж дисципліни. Мова йде не про чітке формулювання визначень, понять, а про виділення специфічних властивостей цих понять у рамках певного спрямування предметів. Так, вивчаючи курс «Правознавство» у темі «Основи цивільного права», крім загальних теоретичних понять, тверджень, необхідно вказати їх практичне застосування у процесі майбутньої оперативно-службової діяльності.

У проєкті концепції базової освіти в Україні визначається, що в «організації навчального процесу пріоритет доцільно надавати сучасним методам навчання і його технологіям». У розв'язанні цього питання важлива роль належить застосуванню комп'ютерних засобів навчання, нових телекомунікаційних технологій, новітніх методик. Важко собі уявити розв'язання сучасних технічних завдань без використання програмних засобів, тобто, рівень сучасних інформаційних технологій у науці, техніці вимагає переходу від традиційних до інноваційних методів навчання.

Так, на практичних заняттях з фахових дисциплін є потреба застосовувати комп'ютерні засоби, якщо виконуються громіздкі обчислення, розв'язуються системи управлінських рішень при надзвичайних ситуаціях та в повсякденному керівництві підрозділами МНС.

Інформаційні технології дають можливість забезпечувати індивідуалізацію освіти, надавати послуги різних рівнів і форм навчання, включаючи дистанційну форму освіти при збереженні вимог до якості навчання відповідно до державних загальноосвітніх стандартів, підвищувати ефективність комплексного управління навчальним процесом, взаємодіяти з іншими навчальними закладами освіти різних рівнів.

Функціонування загальноосвітнього інформаційного середовища дає можливість забезпечити нову якість у підготовці фахівців МНС, яка відповідає потребам розвитку в умовах інформатизації суспільства. Для цього у вищому навчальному закладі необхідно мати сучасну матеріально-технічну базу, локальні мережі, електронну бібліотеку підручників, висококваліфіковані кадри та використовувати інноваційні методи навчання. З цією метою на кафедрі управління, правового забезпечення та дізнання науково-педагогічний персонал створив електронні варіанти посібників з адміністративно-правової діяльності підрозділів МНС, методичні розробки щодо виконання контрольних робіт та самостійної роботи.

Висновки. Комплексне дослідження питань міжпредметних зв'язків сприятиме оптимізації навчального процесу, вдосконаленню підготовки фахівця з високим рівнем професійних знань, умінь та навичок. Мова йде про систему знань, про формування у майбутніх фахівців цілісного сприйняття закономірностей у житті, природі суспільстві, Система знань, умінь і навичок об'єднує наукові ідеї, теорії, закони, поняття, факти. Від розумного встановлення і реалізації міжпредметних зв'язків при вивченні певного курсу дисциплін, їх професійного спрямування, розвитку особистості курсанта і студента та його світогляду залежить успішність загальної та фахової підготовки майбутнього фахівця, який відповідатиме вимогам сучасного суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Галузеві стандарти вищої освіти. – К. : Міністерство освіти і науки України, 2003. – 84 с.
2. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах / Р. С. Гуревич // За ред. С. У. Гончаренка. – К. : Вища школа, 1998. – 229 с.
3. З трибуни II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти 1 / Освіта. – 2001.
4. Зязюн І. А. Три кити нової філософії освіти: гуманізація індивідуалізація, інтеграція, директор школи, ліцею, гімназії / І. А. Зязюн. – 2000. – № 1. – С. 74
5. Концепция математического образования. Среднее специальное образование. – 1991. – № 7. – С. 3-5.
6. Максимова В. Н. Межпредметные связи в процессе обучения / В. Н. Максимова. – М. : Педагогика, 1988. – 228 с.
7. Національна доктрина розвитку освіти / 1 Професійно-технічна освіта. — 2002. – № 3. – С 2-8.
8. Ничкало Н. Г. На порозі нового тисячоліття 1/ Рідна школа. – 1998. – №3. – С. 3-5.
9. Попов А. И. Единая образовательная информационная среда — решающее условие подготовки специалистов XXI века / Высшее образование сегодня. – 2002. – № 2. – С. 16-22.
10. Сорокин Н. А. Межпредметные связи в профессиональной подготовке учителя / Н. А. Сорокин // Советская педагогика. – 1983. – № 9. – С. 73-78.

А.И. Харчук

ПУТИ РЕАЛИЗАЦИИ МЕЖПРЕДМЕТНЫХ СВЯЗЕЙ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ДЛЯ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ МЧС УКРАИНЫ

В статье рассматриваются вопросы реализации межпредметных связей в процессе обучения и практической подготовки будущих специалистов гражданской защиты. Раскрыты вопросы осуществления межпредметных связей при изучении общеобразовательных и специальных дисциплин с курсантами и студентами высших учебных заведений МЧС Украины.

Ключевые слова: МЧС Украины, межпредметные связи, практическая подготовка.